

Андрій Нискогуз

Сьогодні мова йтиме про ще одну з книг всесвітньовідомого автора «Хронік Нарнії» К. С. Люїса – «Роздуми про псалми». Твір – напевно геніальний, адже присвячений він книзі Псалмів. Для багатьох наших сучасників книга Псалмів, на жаль, – ряд незрозумілих, дивних, застарілих, а тому нудних і «непотрібних» текстів... «Роздуми про псалми» – коштовне намисто. Дванадцять розділів – відточені перли. Хто хоче насолодитись красою їх мерехтіння, мусить сягнути за цією книгою. А краса Люїсового опусу в тому, що він лише віддзеркалює незбагненну красу Псалмів. Ми ж заторкнемо у цій статті лише один камінчик-розділ під назвою «Смерть».

«Оцінки – не головне»

Тома Кемпійський у «Наслідванні Христа» говорить про три групи християн: початківці – дотримуються Божих Заповідей зі страху перед пеклом; трохи зріліші – прагнуть праведним життям здобути, «заслужити» собі Небо; третя ж когорта – ті християни, які чинять Божу волю з любові до Бога. Порівняймо християнина зі школярем. Є ті, які добре вчаться зі страху перед «двійками» та покаранням за неуспішність. Є «відмінники», які днями сидять над підручниками, «зубрять», щоб отримати омріяну винагороду – найвищу оцінку, та чомусь за п'ять хвилин після екзамену все успішно вилітає з їхньої голови. А навіщо, зрештою, затримувати знання, коли вони свою місію вже виконали? Високі оцінки у щоденнику – ось що є для них справжньою цінністю! Є школярі й третього покрою. Саме з них виходять майбутні генії, науковці, митці, політичні та культурні діячі. Вони не бояться «двійок», та й «дванадцятки» у щоденнику для них – ніщо. Вони просто люблять вчитися, люблять свою справу, нею живуть, дихають. Може, на початках метод «батоба й пряника» для них і спрацьовує – страх чи бажання винагороди стимулює таки працювати. Але справжні наукові відкриття, спортивні досягнення, творчі прозріння за тими, хто взагалі забув про оцінки як мету. Оцінки – лише наслідок. В центрі – улюблена справа, якій вони віддаюся сповна, а не їхнє

перелякане чи спрагле амбіцій та самоутвердження «Я». Так і для справжнього християнина рушієм є ані страх перед пеклом, ані прагнення Неба. Справжній християнин просто любить Бога, Ним живе, дихає, бо відчув «невимовну насолоду тих, що оглядають красу обличчя Його».

Згідно з авторами псалмів, після смерті для старозавітної людини наступає Шеол. Це не пекло в нашому розумінні, а країна темряви, де у повислому стані нидіють тіні колись живих людей. Шеол – стан «майже-небуття». За віруванням євреїв Старого Завіту, від людини залишається лише осад, відлуння і не більше... «Слово, яке перекладаємо в наших псалмах, як «душа», означає просто «життя», слово, яке перекладаємо, як «пекло» чи «безодня», – це просто країна мертвих, шеол, де перебувають усі мерці – і добрі, і злі» – зазначає професор Клайв Стейплз у «Роздумах про псалми». І додає:

«Іноді видається, що псалмопівець просить про «спасіння душі» в християнському сенсі. Це неправда. «Господи, ти вивів із Шеолу мою душу» (Пс 30,4) означає: «Ти врятував мене від смерті». «Обвили мене пута смерті, сіті Шеолу мене вхопили» (Пс 116,3) – приблизно те, що б ми назвали «я дивився смерті у вічі» (можливо, мається на увазі й крайній відчай). З Нового Завіту дізнаємося, що юдаїзм у цьому відношенні таки змінився. Садукеї дотримувались давніх поглядів, натомість, фарисеї (і не лише вони) вже вірили в життя вічне. [...] Хай там як, та сильне релігійне почуття існувало і без такої віри. Чому ж Бог віками не відкривав такої важливої правди про Небо та пекло?»

«Якщо рай розумієш не як єднання з Богом, а пекло – не як відкинення від Бога, то віра в майбутнє життя – недолуге марновір'я». Люїс у тих таких «Роздумах про псалми» пише, що зумисне намагався жити, молитися та вірити в Бога один рік так, наче б життя вічного не існує, немає відплати за «праведність» чи покарання за «беззаконня». Жити рік для Бога! Лише задля Нього самого! «Цей рік для мене був і залишається дуже цінним досвідом», – додає філософ-богослов.

Ті, що бояться пекла. «Тільки не двійка!»

Християнин, який боїться згрішити, аби не потрапити до пекла, – не християнин, наголошує К. С. Люїс. А хіба можна забагато перейматися вічним життям боячись пекла? Можна. Древній Єгипет лише й переймався потойбічним життям, як зазначає у творі християнський письменник, – а тому і зійшов з історичної арени: усе, що залишилося від світу фараонів, – це піраміди, тобто величезні могили. Буддисти теж дбають про життя

після смерті, але в Бога не вірять . Бог не бажав подібної долі для вибраного народу. Адже «блаженство» після смерті або ж вічні муки – не предмет християнської релігії.

На жаль, поняття християнство часто зводиться до «укладення певного контракту» з Богом, щоб забезпечити собі комфортне раювання після смерті і уникнення «пекельного вогню». Така віра в Бога і сам Бог стає лише засобом, ключиком, яким можна відкрити ворота до «небесних апартаментів». Якби дістатись можна було б туди якимось інакше, то, може, і Бога взагалі не було б потрібно?

«Можливо, Господь бажав показати людям, що їхня істинна мета – Він Сам і лише Він. Тоді, звісно, не можна відразу відкривати істину про спасіння та загибель. Якщо люди надто рано в них повірять, вони не навчаться – як би це висловити влучніше – жадати Бога. Пізніше, коли століття духовного вишколу їх цього навчать, то вже інша справа. Той, хто любить Бога, хоче не лише бути з Ним, але бути з Ним вічно і боїться Його втратити. Саме тому віруюча людина сподівається на рай та жахається пекла» . Залякуванням пеклом у стилі середньовіччя – нефективне. Християнство, збудоване на страху, – нетривке. Віра, оперта на одній думці про власну безпеку, – незріла, дитяча. Це тільки рівень «А1» у вивченні «мови християнства». В осерді такої віри – не Бог, а страх за себе. Для такої людини Бог – тиран, каратель, жандарм. А справжнє пекло – не місце, куди потрапляють. Пекло – твій стан, у якому ти остаточно відкидаєш Того, Хто єдиний може тебе ошчасливити. Стан, коли для тебе подарунки важливіші за Дарителя.

Ті, які хочуть потрапити до Неба

У старозавітніх євреїв, як і в нас, було багато рівнів релігійного життя, і на деяких із них певну роль відіграла таки користь. Замість «віри в рай» було сподівання на земні блага. Хоча тодішні євреї менше думали про власну користь, майже не відокремлюючи себе від нащадків та братів по крові. Благословення «сімені» тодішній єврей сприймав як особисте благословення.

Садукеї, до яких переважно належала верхівка єврейського суспільства, не вірили у позагробне життя. Тому їхня життєва філософія була проста: ми багаті, авторитетні, успішні, бо нас благословляє Бог. «Їж, пий, душе, і веселися, поки ще живеш». Про смерть взагалі не думали. Подібним чином і сучасна культура уникає навіть згадки про смерть. Аналог садукейського менталітету – «Євангеліє успіху» – так званий рух у певних протестантсько-християнських общинах: якщо ти Божий обранець, то Боже

благословення щодо тебе мусить засвідчитися вже тут, на землі, через твоє багатство та успішність.

Фарисеї вже вірили у вічне життя. Щоб забезпечити собі «місце» серед небожителів, вони сумлінно виконували всі вимоги так, наче б мали пройти пропускний «кастинг». Вони вигадали сотні правил і заборон, які перетворювали саме життя в пекло, складний танець, де кожен рух був розписаний до міліметра. Виконай це – і Бог нікуди не подінеться, обов'язково прийме тебе до «небесної світлиці». Та й Бог сам якось тут ні до чого... В центрі – не Бог, а Закон і моє досконале його виконання. «Не біда, що не люблю математики, головне, що з математики у мене – 12 балів». Християнин, який сумлінно дотримується Заповідей, аби лише отримати вічну нагороду в Небі, парадоксально кажучи, ще далекий від Неба.

I, врешті, – справжні християни

Любити «без задньої думки», любити Бога лише задля самого Бога, а не задля тих благ, які Він може людині дарувати у своїй всемогутності... Чому ж нам це так важко дається? Бог такий далекий, «розмитий», хіба Його відчуєш? У книзі «Чотири любові» Люїс писав, що справжнє кохання – це кохання, яке не боїться страждань, смерті, переслідування, неприйняття з боку оточення; таке кохання готове йти за милою особою до лікарні, у непроглядні злидні і хоч на край світу. Чому? Бо прагне лише одного: бачити обличчя свого милого/милої. Саме так Бог хотів навчити людину Старого Завіту полюбити Себе, її Творця, Коханого. Ми просто не уявляємо собі, наскільки Бог прекрасний. Якщо наша реакція на Бога – не захват, значить «любимо не того Бога». Бог бажає, аби ми Його єдиного прагнули не тому, що Йому бракує чогось. Він нас «потребує», бо це ми потребуємо, аби Він нас потребував. Хоче стати для нас усім, центром тяжіння, бо знає, що ніщо інше не може згасити людської спраги, окрім Нього Самого.

Святослав Вакарчук у одній зі своїх пісень співає: «І я на небі, мила моя, на небі, відколи тебе знайшов...». Так і людина є на Небі, коли для неї Сам Бог – джерело радості, єдине прагнення і мрія. Коли ми з людиною, яку дуже сильно любимо, – весь світ навколо наче світлішає. Небо – це наслідок, а не мета. Мета – перебувати з Богом. Не треба чекати, аж поки помремо, аби потрапити до Небес. «Царство Боже поміж вами», – часто повторював Ісус. Навчатися перебувати у присутності Бога можемо вже на землі: у тиші, молитві, у очах кожної людини, у всіх творчих поривах та болях, радості та печалі. І, на щастя, можемо бути з Богом не лише тут, на землі, а й вічно.

Вічно бути з Богом – це і є наше Небо. Людям, які це розуміють, розповідь про «небесну нагороду» не стане каменем спотикання. Для кого на землі Сам Бог став щастям, той і по смерті пристане до того, кого прагнув. «Як лань прагне до водних потоків, так душа моя прагне до тебе, Боже. Душа моя жадає Бога, Бога живого, – коли бо прийду й побачу обличчя Боже?» (Пс 42,2-3).

Андрій НИСКОГУЗ, Школа життя біблійної книги Псалмів // СЛОВО №2 (74)